

LIST PAPIEŻA JANA PAWŁA II DO KATOLIKOSA CYLICJI ARAMA I Z OKAZJI 1700 ROCZNICY CHRTU ARMENII*

„Jezus podszedł do nich i przemówił tymi słowami: «Dana Mi jest wszelka władza w niebie i na ziemi. Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem. A oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata»” (Mt 28, 18-20).

Pomiędzy dwoma świętami liturgicznymi – Wniebowstąpienia i Zesłania Ducha Świętego te słowa Zmartwychwstałego Pana głoszone są we wszystkich wspólnotach chrześcijańskich. W armeńskim katolickim Cylicji¹, obchodzącym dziś 1700. rocznicę chrztu narodu armeńskiego, rozbrzmiewają one ze szczególną mocą. Te słowa Jezusa wyjaśniają, dlaczego w roku 301 święty Grzegorz Oświeciciel ochrzcił armeńskiego króla Tyrydatesa III i rzucają światło na wynikający z tego fakt, że wkrótce potem cały naród armeński wyznał wiarę chrześcijańską i otrzymał chrzest. Cały Kościół katolicki raduje się, przywołując opatrznościowy chrzest, poprzez który Twój szlachetny i umiłowany naród ostatecznie dołączył do szeregu narodów, „które przyjęły nowe życie w Chrystusie”².

Zmartwychwstały Pan zapewnia swoich uczniów: „Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata”. Jakże często na przestrzeni armeńskiej historii cały Wasz lud pokładał całą swą ufność w tych słowach! W chwalebnych czasach, kiedy naród armeński mógł żyć wiarą chrześcijańską w wolności i radości, wspominano tę obietnicę Pana z zaufaniem i dumą. W okresach

* Przekładu z oryginalnego tekstu angielskiego opublikowanego w AAS 93 (2001) 681-684 dokonał R. Sawa. Noty oprac. ks. S. Longosz.

¹ Ormiański katolikat Cylicji jest, obok katolikat w Eczmiadzynie, historyczną kontynuacją średniowiecznego katolikat ze stolicą w Sis, która wskutek francuskiej okupacji Libanu (1919-1921) została przeniesiona najpierw do Syrii, a następnie do Antelias k. Bejrutu (1930); należą do niego Ormianie głównie z Libanu, Syrii, Iranu, Cypru, częściowo z Francji i obu Ameryk. Obecnie jego katolikosem jest Aram I Keshisian, mocno zaangażowany w dialog ekumeniczny (należy do Rady Ekumenicznej Kościołów w Genewie).

² *List Apostolski Jana Pawła II z okazji 1700 rocznicy chrztu Armenii* 1, (2 II 2001), zob. wyżej s. 7.

ciemnych, kiedy zaciekle prześladowania i brak ojczyzny dręczyły naród armeński, pamiętano o niej pośród przygnębienia i bólu. Oby podczas obchodów tego 1700. Jubileuszu wszyscy Armeńczycy mogli znów z ufnością spojrzeć w przyszłość w przekonaniu, że Pan nigdy nie opuści swej wiernej trzody!

Katolikat Cylicji w szczególny sposób symbolizuje odwieczne pielgrzymowanie armeńskiego chrześcijaństwa. Kiedy starożytne Królestwo Armeńskie zostało zaatakowane, a w końcu zniszczone³, wielu spośród wiernych zbiegło do Cylicji, gdzie powstało nowe królestwo, ze stolicą w Sis. Na tym terenie chrześcijaństwo armeńskie kwitło przez stulecia, aż do schyłku XIX i początku XX wieku, kiedy to gwałtowne zmiany polityczne i społeczne spowodowały, iż armeńscy wierni ulegli powtórnemu rozproszeniu. Wielu z nich uciekło do sąsiednich krajów, zwłaszcza do Libanu i Syrii, podczas gdy inni zapoczątkowali światową diasporę. Straszliwe masakry, które doprowadziły do śmierci lub emigracji tak wielu z Waszych przodków⁴, są częścią Waszej wspólnej historii. Zadały one głębokie rany zbiorowe i indywidualne, które wciąż wymagają uzdrowienia. Jezus powiedział do Tomasza Apostoła: „Podnieś rękę i włóż ją do mego boku, i nie bądź niedowiarkiem, lecz wierzącym!” (J 20, 27). Dłonie Armeńczyków po wielokroć dotykały ran zadanych cierpiącemu Ciału Chrystusa. Zarazem jednak także i blask, który promieniuje z chwalebego Ciała Chrystusa, nigdy nie przestał oświetlać armeńskich serc i umysłów.

Usytuowany na swego rodzaju skrzyżowaniu pomiędzy różnymi ludami i kulturami, katolikat Cylicji od średniowiecza utrzymywał serdeczne stosunki i owocną wymianę z chrześcijanami bizantyjskimi, syryjskimi i łacińskimi. Wielu świętych pasterzy i duchowych przywódców Cylicji usilnie pracowało nad osiągnięciem pojednania i pełnej wspólnoty wśród chrześcijan. Szli oni za nauczaniem Nersesa z Lambron⁵, który pisał: „Myślę, że jest rzeczą pożyteczną przypomnieć Waszej Łaskawości, że miłość jest pierwszym ze wszystkich przykazań Bożych ... Pan dał nam to przykazanie, które w tamtym czasie było czymś nowym ... Nie wykraczajmy przeciw niemu żywiąc zazdrość wobec innych chrześcijan” (List do Levona, króla Cylicji). W następnych stuleciach

³ Starożytne Królestwo Armeńskie upadło w 384 roku, podzielone na Armenię Większą opanowaną przez perskiego króla Szapura III i Armenię Mniejszą zajęta przez cesarza Teodozjusza Wielkiego. Wskutek późniejszych najazdów Turków Seldżuckich (1064) upadło Królestwo Armenii Większej, na gruzach której w 1198 r. powstało Ormiańskie Królestwo Cylicji ze stolicą najpierw w Hromkli, a następnie w Sis, dokąd przeniesiono także siedzibę katolikosów, którzy później często nawiązywali kontakty z Kościołem Rzymskim i Greckim.

⁴ Masakry ludności w latach 1894-1895, 1909, 1915-1916, 1920, por. F. Tournebize, *Arménie*. XXXIII: *Les massacres arméniens*, DHGE IV 346-353 (bibliografia).

⁵ Nerses z Lambron (1152-1198), ormiański biskup, teolog i egzegeta, gorący zwolennik unii z Kościołem Greckim. Wśród bogatej jego jeszcze nie opracowanej w całości krytycznie literackiej spuścizny teologicznej, jest wiele pism nieautentycznych, por. Boghos Levon Zekian, DSp XI 122-134, spec. 125-126 (Listy) i 129-131 działalność ekumeniczna; tenże, LThK³ VII 743-744; M. Ashjian, *St. Nerses of Lambron, Champion of Church Universal*, New York 1993.

rozwinęły się także serdeczne relacje pomiędzy katolikatem Cylicji a Kościołem katolickim. Częste wymiany listów i wizyt, a nawet próby przywrócenia pełnej wspólnoty, były częścią tej stałej braterskiej komunikacji.

Tysiąc siedemsetna rocznica chrztu Armenii stanowi opatrnościową sposobność świętowania i odnowienia braterskich związków pomiędzy Kościołem katolickim a Kościołem armeńskim. W ostatnich czasach wzrost kontaktów doprowadził do nowego zbliżenia. Ze strony katolikatatu Cylicji drogę uutorował Jego Świątobliwość katolikos Khoren I, składając wizytę Kościołowi w Rzymie i Papieżowi Pawłowi VI w 1967 roku⁶. Jego Świątobliwość katolikos Karekin I, który znał Kościół w Rzymie bardzo dobrze, ponieważ był obecny jako obserwator na Soborze Watykańskim II, odwiedził mnie dwukrotnie, w 1983 i 1992 roku⁷. I wreszcie Wasza Świątobliwość poszedł ekumenicznymi śladami obu swych znakomitych poprzedników. Przy okazji Twojej wizyty w Rzymie w 1997 r. z wielką radością podpisaliśmy wspólną deklarację, w której stwierdziliśmy, iż „kiedy wspólnoty chrześcijańskie są głębiej zaangażowane w dialog ekumeniczny, poważne zbliżenie oparte na wzajemnym szacunku i zrozumieniu jest jedyną solidną i wiarygodną drogą do osiągnięcia pełnej wspólnoty”⁸.

Wasza Świątobliwość jest oddanym rzecznikiem chrześcijańskiej jedności i zajmuje bardzo odpowiedzialne miejsce w wielu ekumenicznych gremiach, między innymi w Światowej Radzie Kościołów i Radzie Kościołów Bliskiego Wschodu. Zgodnie z najlepszymi tradycjami Kościoła Armenii zawsze otwarty na inne tradycje kościelne i traktując je raczej jako dopełnienie niż opozycję, za jedną z Twoich naczelnych trosk uznawałeś chrześcijańskie pojednanie i braterstwo. Modłę się, aby Duch Święty wspierał Twoje ekumeniczne oddanie i czynił je coraz owocniejszym, jako że stajemy u progu nowego chrześcijańskiego tysiąclecia.

Odczuwam wielką radość mogąc dla podkreślenia obchodów tysiąc siedemsetnej rocznicy chrztu Armenii wysłać Ci w geście miłości w Panu drogocenną relikwię Świętego Grzegorza Oświeciciela. Przesłałem ostatnio podobną relikwię Jego Wysokości Karekinowi II⁹, jak również Jego Świątobliwości Nerse-

⁶ Jego wizyta w Watykanie i spotkanie z Pawłem VI odbyły się 9 V 1967, por. OsRom 107 (1967) nr 107 (10 V), s. 1 (przemówienia i wspólna deklaracja); *Insegnamenti di Paolo VI*, vol. V, Roma 1967, 216-221.

⁷ W tekście listu chyba błędne daty (1983, 1992), bo katolikos Karekin I odwiedził Jana Pawła II w Rzymie dwukrotnie: 10-14 XII 1996 roku, por. OsRom 136 (1996) nr 285 (12 XII), oraz podczas wystawy „Roma – Armenia” na Watykanie 23-26 III 1999 roku, por. OsRom 139 (1999) nr 70 (26 III) s. 4-5.

⁸ Katolikos Cylicji Aram I odwiedził papieża Jana Pawła II i podpisał z nim Wspólną Deklarację 25 I 1997 roku, por. OsRom 137 (1997) nr 21 (26 I) s. 1 i 4-5 (tekst Deklaracji oraz przemówienia obydwóch).

⁹ Relikwiarz z kością ręki Świętego przekazany Karekinowi II w Bazylice Watykańskiej podczas nabożeństwa ekumenicznego 10 XI 2000 roku, por. OsRom 140 (2000) nr 261 (11 XI) s. 8-9.

sowi Bedrosowi XIX¹⁰. Jako wyraz wymiany darów pomiędzy przedstawicielami katolików i wiernych należących do Kościołów apostołskich, „relikwie tego samego Świętego są symbolem ścisłej jedności w wierze i mocnej zachęty do jedności w Chrystusie. Jestem pewien, że czczone przez cały bez różnicy lud armeński przyczynią się one do wzrostu wspólnoty, której Chrystus pragnie dla swoich uczniów. W ten sposób braterstwo ulegnie umocnieniu w miłości. Nie dzielimy relikwii, lecz czynimy stałe wysiłki i modlimy się o to, aby ci, którzy je przyjmą, zostali zjednoczeni. Te same korzenie i nieprzerwana historia świętych i męczenników może przygotować przyszłość dla Twojego ludu w pełnym udziale i widzialnym uczestnictwie w wierze w tego samego Pana”¹¹.

Przy tej szczęśliwej okazji poprosiłem kardynała Waltera Kaspera¹², aby przekazał Waszej Świątobliwości zapewnienie o mojej z serca płynącej modlitwie za katolikat Cylicji i cały lud armeński. Przyjmuję za własną piękną modlitwę wywodzącą się z tradycji armeńskiej: „Dziękujemy Ci, Wszechmogący Ojczy, który przygotowałeś dla nas Święty Kościół jako schronienie, przybytek świętości, gdzie uwielbiana jest Trójca Święta. Alleluja. Dziękujemy Ci, Chrystusie Królu, który obdarzyłeś nas życiem poprzez Twoje życiodajne i święte Ciało i Krew, obdarzyłeś nas przebaczeniem i swoją wielką łaską. Alleluja. Dziękujemy Ci, Duchu Prawdy, który odnowiłeś święty Kościół. Zachowuj go bez skazy przez wiarę w Trójcę odtąd na wieczność. Alleluja!”¹³. Z tymi uczuciami obejmuję Cię jako mojego umiłowanego Brata w sercu Zmarłychwstałego Zbawiciela.

Z Watykanu, 20 maja 2001 roku.

JAN PAWEŁ II

¹⁰ Relikwiarz z częścią kości czaszki Świętego przekazany Bedrosowi XIX w Bazylice Watykańskiej podczas liturgii eucharystycznej w rycie ormiańskim 18 II 2001 roku, por. OsRom 141 (2001) nr (19-20 II) s. 8.

¹¹ *Homilia Jana Pawła II podczas liturgii eucharystycznej w rycie ormiańskim* 5, tamże s. 9.

¹² Kardynał W. Kasper – Sekretarz Papieskiej Rady d/s Jedności Chrześcijan.

¹³ Jedna z ormiańskich modlitw dziękczynnych po Komunii świętej.